

शैलीची बोली

शैलीच्या बापाच्या हातात पैसे खुळखुळत होते. तो खूषच होता. त्याच्या लेकीने मोठी कामगिरी केली. होती. पण त्या आधी तिने आपलं आयुष्यं पणाला लावलं होतं. त्याचं त्याला काहीच वाटत नव्हत. तिने स्वतःच हा निर्णय घेतला होता. त्यामुळे तिच्या डोळ्यात पश्चाताप नव्हता. तर सुटकेचे समाधान तर होतेच. पण आई-बापालाही चिंतेतून सोडविल्याचा आनंद ओसंडून वाहत होता. तिची आई बिचारी. एका कोपन्यात बसली होती. तिच्या आईच्या डोळ्यांना खळ नव्हता. तिचे पाणावलेले डोळे सुकता सुकत नव्हते. तिची लाडकी शैली काय करून बसली होती. या विचाराने त्या बिचाऱ्या माऊलीला काही कळेनासे झाले होते. पाच सहा लेकी असल्या म्हणून काय झालं? तरी तिनं असं करावं. ती काय मला जड होती. तसे तिने विपरीत केले होते म्हणावे तर लोकांच्या नजरेत तसे नव्हते. पण... शैलीने जो निर्णय घेतला तो कोणाच्याही हृदयाला पाझर फोडणाराच होता.

शैली त्या झोपडपट्टीची शान होती. अर्धशिक्षित शैलीने आता बाहेरून दहावीची परीक्षा दिली होती. निकालही दोन दिवसांत येणार होता. तिची अभ्यासातील प्रगती वाखाणण्याजोगी होती पण तिचे दारिद्र्य तिला सुधरू देत नव्हते. तिच्या वागण्यात एक करारीपणा होता. तिचे व्यक्तिमत्त्व दुसऱ्यालाही खुलविणारे होते. शैली सतत कार्यमग्र आणि हसतमुख असे. तिची सर्वांशीच मैत्री. त्या पाच जणी बहिणी. बाप असून नसल्यासारखेच. घरात अठराविश्वे दारिद्र्य असले तरी त्या मायलेकी संसाराचा भार ओढत तोही खूप मायेने व निश्चयानेच.

तसा त्यांचा गाव दुष्काळीच येथे पिण्याच्या चणचण तिथे शेतीला काय मिळणार? इथली माणसे मात्र कोरडी नव्हती. पाण्याच्या ठेंबांथेंबासाठी तिळतिळ तुटावे लागते, हे त्यांना कळत होते. त्यांची जीवनशैली निसर्गनिनेच घडविली होती. अजब होते सारे इथले. गावाचे नावही आढळगाव. चार- पाचशे उंबऱ्यांचे हे गाव. येथे सगळेच तसे गरीबच. एक घर होते. मुलाण्याचे. एक जंगमाचे व एक भारतशेठचे खडी बोटावर मोजण्याइतकी मंडळी सोडली तर तेथे कोणी सुखवस्तू नव्हतेच.

वडीलचे घर या दारिद्र्याला अपवाद नव्हतेच. शैलीच्या वडिलांच्या नावावर अवधी दीड एकर शेती. तिथेही बांधावरून भांडणे सुरु असायची. नांगराचा एक तास जास्त मारला म्हणून तिच्या चुलत चुलत्याने तिच्या वडिलांवरच नव्हे तर तिच्या आईवर बहिणीवरही हल्ला केला होता. शैली तेव्हा लहान होती. तरीही तिला दोन तीन धपाटे बसलेच. शैले, ए शैले काय करतेस, वडिलांची हाक ऐकताच शैली दचकली. तिच्या वडिलांना तिच्या हातचा चहा लागे. गुळाचा चहा. तोही कमी दुधाचा. फँशन म्हणून नाही तर गरज म्हणून. त्या चहाची तलफ झाली की काय म्हणून तिने धावत बाहेर येऊन पाहिले तर तिच्या वडलांसोबत आणखी दोन माणसे होती. शैलीविषयीच त्यांचे बोलणे सुरु होते. तिची आई बाहेर गेली होती. तेवढ्यात ती आलीच. घरात एवढा गोंधळ कसला म्हणून तिने पाहिले. तो दोन तीन अनोळ्यांची माणसे व तिचा दादला मोठ्याने बोलत होते. झङ्घूशैले काय चाललंय गं?फक्त आईने मोठ्यानेच विचारले. त्यांच्या घरात तसे सगळेच मोठ्याने बोलत. झङ्घूमला तरी काय माहीत आत्ता तर आलीत ही मंडळी. बाबा त्यांना घेऊन आला बघ, फक्त शैलीने सांगितले. तसे आई नेहमीप्रमाणेच वैतागली, झङ्घूआला असंल कुठले तरी देणकरी घेऊन. नाहीतरी दुसरा उद्योग काय त्याला?फक्त झङ्घूदेणेकरी नाहीत, म्हटलं पैशाची खाण घेऊन आलोय,फक्त बाबा बाहेरूनच ओरडला. झङ्घूलोकांदेखत काय वरडताय?फक्त आईचा स्वर आता ग्रामीण झाला होता. आई चांगल्या घरी धूणे- भांडी करायची त्यामुळे तिची भाषा कधी शुद्ध कधी ग्रामीण यायची, झङ्घूअंगं ही मान्स मला पैसे देणारेत, बांधावरची झाडं मागत्यात,फक्त आता बाबाही गावंढलला. झङ्घूम्हणजे, दत्तूकाकांनी पुन्हा मारझोड करूदेत आम्हाला,फक्त घाबरून व जुन्या आठवणीने शैली अचानक ओरडली. झङ्घूम्हणजे काहीतरी भानगडं दिसतेय रे, यांची भावकीची भांडणं दिसतात त्या झाडांच्या भानगडीत पडायला नको रे,फक्त बरोबर आलेल्या दोघांतील एकजण सावध होऊन म्हणाला. झङ्घूपावणं तस काही नाही, झाडं माझीयत मी देतो ना तुम्हाला तोडून,फक्त हातचा घास जातोय असे पाहून बाबा त्यांना हात जोडून म्डणाला. पण दुसरा ऐकायलाच तयार नव्हता. झङ्घूआपल्याला या झेंगटात नकोरे पडायला, चल रे भाऊ,फक्त असे म्हणत त्याने दुसऱ्याला ओढतच नेले बाहेर. झालं हातांचं धन गेले म्हटलं तरी बाबा चिडलाच. त्याने सरळ धावत येऊन शैलीच्या थोबाडीत मारली. शैली बेसावध होती. बाबा असं काही करेल याची तिला कल्पनाच नव्हती. तिने सरळ आतल्या खोलीत धाव घेतली व कडी घातली आतून. बाबा तिच्या मागे धावला पण दार बंद असल्याने चडफडत मागे फिरला. झङ्घूहलकट साली, माझं गिहाईक घालवलनं एवढं मिनतवाच्या करून समजावून पटवून आणलं पण साच्यावर हिनं पाणी फेरल,फक्त असं म्हणत त्यांन आपला मोर्चा तिच्या आईकडे वळविला. आईही शैलीच्या वागण्यानं चमकली त्या नादात असतानाच बाबानं तिच्यावर राग काढत तिच्या पाठीत जोरात मारलं. किती कळवळली ती. आता ही झोपडपट्टीतली माणसं. त्यांच सगळं असचं. त्या दोघांच मग कडाक्याचं वाजलं. आताशा असे खटके रोजच उडतं शैलीचं मनच उडून गेलं होत, अशा जगण्यावरचं. काय कराव, या विचारात ती असायची. त्या दिवशी अशाच भांडणानंतर झालेल्या मारझोडीला कंटाळून ती घराबाहेर पडली. गावच दरिद्री लोकांच मग काय घराघरात अशीच भांडण होत. तिची मैत्रीण मंदाही

तशीच. वैतागायची नेहमी घरच्या कटकटीला. काय करावं म्हणजे बरं होईल, याचा विचार त्या दोघी करीत. आता शैली एकटीच विचारात चालत होती. तेवढ्यात ती टक्करलीच मंदीला. मंदा असे कोणी म्हणत नसतं तिला. एकूण काय हे गावच लई न्यारं होतं. इथ कुणी कुणाचा आदरबिदर करत नव्हतं. म्हणून कधी कधी लोक आढळगावऐवजी आडगावच आहे, असं म्हणत. इथले लोकही बिलंदर. दुसऱ्यांना टोप्या घालण्यात पटाईत. दुसऱ्या गावची माणस बेचकत इथ सोयरीक करायलाही. अडाण्यांच गाव म्हणावं तर तसं गावातले लोक भारी हुशार. मंदी अचानक भेटल्यावर शैलीला बरं वाटलं. मंदीलाही चार पाच बहिणी. दोन भाऊ. घरात खाणारी दहा तोंडं पण कमावणारे दोनच. शिवाय कधीमधी मंदीही कामाला जात असे. पण ते टेंपरवारी. तसं गावात कामच कुठं असायचं आढळगाव तस ओसाडगावच. म्हणून तिथं सदा ओरड असायची माणसं कसायची कोरडी जमीन. पण पावसालाही ते गाव आवडतं नसायचं. मंदी खुरपायला चालली होती. आधीच उशीर झाला म्हणून घरात बाप ओरडलाच होता. त्या नादात तरातरा चालली होती. तेवढ्यात शैलीवर येऊन आदल्ली. समोर कोण आहे हे न पाहताच झऱ्हए भवाने, दिसत नाही का, आदल्याला मीच मिळाले का, मफआपणच येऊन आदल्लेली मंदी शिरजोर होऊन ओरडली. शैलीही काही कमी नव्हती, झऱ्हए, भटकभवाने, मी आदल्ले का तू? डोळं फुटलं तुझं आनि मला डाफरतीय काय? फक्कापल्या भसाड्या आवाजाची साक्ष दोर्घीना पटताच. झऱ्हं तू, शैले तूफकरीत दोघी एकमेकिंच्या गऱ्यात पडल्या. झऱ्हकाय कसं काय चालू आहे तुझं? फक्क मंदीने विचारताच शैली सांगू लागली, झऱ्हकाय सांगणार? नेहमीचच घरात आम्ही चौघी पाचजणी बसून खाणाच्या मग कस काय असणारं? तुझं काय चाललयं? सगळं ठीकठाक आहे ना? फक्क शैलीने विचारताच मंदी हसली आणि म्हणाली, झऱ्हसगळ व्यवस्थित चाललय गं. फक्क त्यांच्याकडे खाण्यापिण्याची ददात तरी नव्हती. शेतात थोडंफार पिकत होतं. पण बाहेर मजुरी द्यायला नको म्हणून ती स्वतःच शेतीची मशागत करीत असे. त्यामुळे सगळ व्यवस्थित चालू होतं. तिनं मग शैलीलाही शेतात चलायला सांगितलं. शैलीही तिच्याबरोबर गेली. पुढे काय वाढून ठेवलंय हे कुणाला कधीच कळतं नसतं. त्यांचा प्रत्यय तिला आला. तिने घरी काहीच सांगितलं नव्हतं. जाता जाता तिनं शेजारच्या शेंबऱ्या म्हाद्याकडं निरोप दिला, मंदीबरोबर जाते म्हणून. शेतात गेल्यावर दोर्घीची गप्पा खूप रंगल्या. दुपारी मंदीबरोबरच भाकर-तुकडा खाऊन शैली दुपारूनच घरी परतलीं. तर तिचा बाप तारेतच होता. त्याने तिला आल्याबरोबर झोडपायला सुरवात केली. हे नेहमीचच होतं. कारण कळेना, तशी तीही चवताळली, म्हणाली पण काम रेंगाळ्लं म्हणून बापानं मंदीला झापलंच चांगल. बाबा नेमकं काय झालं ते तरी सांगा? मला जेवायला कोण देणार? असं उत्तर देऊन बापानं मारझोड सुरुच ठेवली. पण तेवढ्यात तिची आई आल्याने तिची सुटका झाली. असं नेहमीच होत असे. शैली आता जिवालाच कंटाळली होती. बापाच्या माराला, आईच्या बोलण्याला वैतागली होती. काय करावं तेच तिला कळेना. त्या दिवशी तिला वेगळा मार्ग सापडला. तिच्या आयुष्याचे सोने करण्याचे तिने टरविले. तालुक्याला ती गेली त्यावेळी तिला चंद्रा भेटली आणि तिनेच तो राजमार्ग तिला दाखविला. राजीची कथा तिला सांगितली आणि शैली आनंदानं नाचूच लागली. चंद्री त्यावेळी तिला देवच वाटली. तालुक्याच्या गावची राजीही गरिबाघरचीच. रूपानं थोडी नीटनेटकी. तिच्या नाकीडोळी नीट असल्याने ती त्यांना पसंत पडली आणि त्यांनी तिला लग्न करून नेलंही राजीचं चार महिन्यांपूर्वीच लग्न झालं तेही दूर उत्तर प्रदेशातील एका युवकाशी. त्यांनी जात - पंथ न पाहता तिचं रुपडं पाहिल. तिच्या बापाला पैसेही दिले म्हणे. त्यांच्या देशात म्हणे मुलीच नाहीत आता लग्नाच्या. त्यामुळे ते इकडच्या गरिबांच्या मुली पैसे देऊन नेतात म्हणे. शैलीच्या मनात आलं आपणही तेच करू या. आपल्या बापाला नाहीतरी कर्ज आहे. शेतीत सुधारणाही कराव्यात. खाद्यादी बोअरवेल घ्यायला मदत करावी. मग तिने चंद्रीला मनातलं सांगितलं. आपणही नाहीतरी घरादाराला कंटाळलो आहोत. तूच पुढाकार घे गं. तुलाही चार पैसे देईन. शैलीने तिला पैशाचं आमीष दाखवलं. पैशांच सोड. झऱ्हतुझं नशीब तरी फळफळेल बघ, फक्क चंद्रीने चमकून म्हटले. झऱ्हआता पुढच्या आठवड्यात ते लोक येणार आहेत म्हणे. तो दादू परवाच सांगत होता. कोणी लग्नाच्या मुली आहेत का ते बघ म्हणून तो भेटला की त्याला सांगते तुझ्याबद्धल. हे बघ आताच जाऊन तुझा फोटो काढून घेऊ म्हणजे त्याला दाखविता येईल, फक्क चंद्री लगेच कामाला लागत म्हणाली.

चंद्री व शैली मग तेथे जवळच असलेल्या स्टुडिओत गेल्या. शैलीचा छानपैकी फोटो काढला. लगेच कॉम्प्युटरवरच अर्ध्या तासात कॉप्याही मिळाल्या. चंद्री खूष झाली. शैलीसारखी गुणी सालस मुलगी आता आपले नशीब काढेल म्हणून. शैली तिची तशी मैत्रीणच होती. त्यामुळे तिच्याबद्धल तिच्या मनात खूप सहानुभूती होती. झऱ्हपुढच्या सोमवारी ये बर का, दादूची व तुझी भेट घालून देते, फक्क चंद्रीने स्लाल देत म्हटलं. त्यावर खूष होत शैलीने होकार दिला. मग दोघी आपापल्या मार्गाने निघून गेल्या.

शैली मग गुणगुणतंच घरी निघाली. भलतीच खूष होती. तिने आता निर्णयच घेतला होता. लग्न तर करायचं पण माहेसं दारिद्र्याही मिटवायचं असा. तिने तयारीच सुरु केली. तिच्या आईला तिच्यातील बदल जाणवला होता. पण असेहे काहीतरी असं समजून ती गप्प राहिली. शैली सोमवारची वाटच बघत होती. पण आज तर शुक्रवार. आजचा दिवस मग शनिवार, त्यापुढे रविवार आणि नंतर येणारा सोमवार. असे चार दिवस काढायचे म्हणजे तिला चार तपांसारखे वाटू लागले. केव्हा एकदा तालुक्याला जाते व चंद्रीसोबत त्या दादूला भेटेन असंच तिला झालं. तिची घालमेल सुरु होती. पण.. पण मी त्यांना पसंत पडेल का? मी काही फार रूपवान नाही. गुणवान आहे, असं लोक म्हणतात. पण गुणाबरोबरच रूपही हवंच असंत लोकांना. बघू या आपलं नशीब कसलं आहे ते. तिने आज शेतावर जाताना आरशात स्वतःला न्याहाळून

पाहिलं. ते बघून पोरागी वयात आली आहे, तिला पाव्हणं बघायला पाहिजेत, असा विचार तिच्या आईच्या मनात डोकावला. तिच्या बापाला तर काहीच नको आता आपल्यालाच धडपड करायला हवी. आपल्या भावाला सांगावा धाडायला हवा, भाचीसाठी पाव्हणं बघ म्हणून. झङ्घङ्घांगं शैले एवढं काय निरखून बघतेस आरशात,फक्क आईने कुतुहलाने विचारले. झङ्घकाही नाही गं. जरा केंस विचरत होते. केसांत खाजत होतं म्हणून बघितलं,फक्क शैलीनं सारवासारव केली. पण आईला ते पटलं नाहीच. तिने मग खोदून विचारलं, झङ्घकाय चाललयं तुझं. लग्नाचं वयं तुझं जरा सांभाळून हो.फङ्घङ्घतसं नाही आई. आणि मी तुझीच लेक वाईट काही करणार नाही, मफ्फिंगदी शुद्ध भाषेत ती बोलू लागली. आईचं समाधान झाल नाही तरी शैली तशीच निघून गेली शैली गेल्यावर आई विचार करू लागली. पोरीवर लक्ष ठेवायला हवं. तशी ती वाह्यात नाही. पण तरुणपण, हूड वय काय सांगावं कुणाच्या मनातलं.फक्क मायेपोटी तिची तळमळ सुरु होती. अखेर तिची प्रतीक्षा संपली. एकदाचा सोमवार उजाडला तशी शैली कपडे आवरू लागली. आईचं बारिक लक्ष होतंच. झङ्घशैले नटून थटून कुठं गं निघालीस?फक्क आईनं हटकलच. आईन हटकलयं, आता काय होतंय कोण जाणे, शैली मनात बावरली. पण तस दाखवून चालणार नव्हतंच. झङ्घांगं तालुक्याला आज माझ्या मैत्रीने बोलावलं आहे. तिच्या घरी काही तरी कार्यक्रम आहे,फक्क तिने आईची समजूत घालतं म्हटलं. झङ्घकोण मैत्रीन, कसला कार्यक्रमय मैत्रीणच आहे ना?फक्क आईने टोकलंच. झङ्घतू समजतेस तसं काही नाही गं आई, उगाच शंका कुशंका घेऊ नकोस,फक्क शैलीने आईला सुनावलंच. ती तिरमिरीतच बाहेर पडली. बाहेर पडल्यावर तिला मोकळं वाटलं. तिने चेहरा साफसूफ केला. बसमध्ये बसली व तालुक्याच्या गावी आली. चंद्रीला माहीत होतंच. तिनं दादूलाही सांगून ठेवलं होतं. तालुक्याच्या गावी पोचताच शैलीने चंद्रीला फोन केला. ती वाटच बघत होती. तिने शैलीला लवकर ये म्हणून सांगितलं. तशी शैली सरळ तिच्या घरी गेली. चंद्रीने तिचं बर स्वागत केलं. चहापाणी उरकून दोधी निघाल्या. दादूही आला. मग तिघी बाहेर गेल्या बागेत एका निवांत जागी बसल्या. दादूने तिची चौकशी केली. फोटो पाहिला होताच. मग तिच्या अपेक्षा तो विचारू लागला. झङ्घतशा फार नाहीत पण मला पैसे हवेत रे बाबा लग्नाच्या बदल्यात.फक्क तिने सरळच सांगितलं. तिला पैसे कशाला काय हवेत, याची विचारणात्याने केली. चंद्रीने सांगितलं तिच्या घरची गरिबी, कर्जही खूप शेतीत फार काही पिकत नाही, वरैरे वरैरे. तिच्या अपेक्षा कळल्यावर तिला वीसेक हजार मिळवून देण्याचे त्याने मान्य केले. झङ्घपण आताच कुणाला काही सांगू नकोसं हं. लग्न झाल्यावर कळेल तर कळू दे सांच्यांना, त्याची पर्वा मी करीत नाही,फक्क चंद्री व दादूला तिने सांगितले. ती ताबडतोब निघाली. तिच्या मनातची खळबळ बरीच शांत झाली होती आता. तू आता गुरुवारी ये. त्या लोकांना मी फोन करून सांगतो. तिने लगेच गाव गाठले. त्यांचे गाव तसे ना धड शहर ना खेडे असे मध्यममार्गीच होते म्हणा.

ती घरी आली, तेव्हा फारच आनंदात होती. आईच्या नजरेतून ते कसं सुटणार? तिने निश्चयच केला होता. त्यामुळे ती आता मागे सरणार नव्हती. पुढच्या गुरुवारी जाऊन तिने दादूशी बोलून पककं केलं. तिथे तिच्या नियोजित वर आला होता. त्याचे नातेवाईकही होते. तिने सगळी चौकशी केली. त्यांनी लगेच तालुक्याच्या रजिस्ट्रारकडे जाऊन लग्न नॉंदणी केली. लग्न रजिस्टरच होणार होतं. तिकडे आमच्या उत्तर प्रदेशात लग्नाच्या मुलीच नाहीत. जवळ पैसे अडके आहेत. पण वंश चालायला हवा ना, कुणासाठी करायचं, तिच्या भावी सासन्याने हिंदीत सांगितले. तुला हिंदी शिकावे लागेल हं, असा आग्रहही केला. तिने पैशाचे सरळच सांगितले. तेव्हा सासरा म्हणाला. वीस काय पंचवीस घे आणि हो तुझ्या आईबाबाला पुन्हाही मदत लागली तर आपण ती करू. माणसं चांगली दिसतात. चला आपल नशीब फळफळलंच म्हणायचं. तिने त्यांच्याबरोबर दिवस घालवला. संध्याकाळी ती गावाकडे परतली. आईच्या नजरेला तिने नजर भिडवली नाही पण तिच्या डोळ्यातलं वेगळंच तेज आईला बरचं काही सांगून गेलं. आता महिनाभरात आपण आई - बाबाला, बहिणाला सगळ्यांना मुकुणारं तर. तिच्या मनाची उलाघाल होत होती. आता आईला सगळं खरखरं सांगायला हवंच नाही तर ती बिचारी काळजीनं खचायची. शैलीला वाईट वाटलं. त्या दिवशी बाबा घरी नव्हता. तेव्हा आईला तिनं सगळं सांगितल. तूच बाबांना सांग गं, असही सांगायला विसरली नाही ती. आई बिचारी अशू ढाळण्याशिवाय काहीच करू शकत नव्हती. मग त्या दिवशी सगळेच बसले असताना आईने बाबाला सगळं सांगितलं. तेव्हा तिने घेतलेल्या निर्णयाने त्यांचा गोंधळच झाला. पण ती खंबीर होती. दुसऱ्याच दिवशी तिचे भावी सासरे आले. त्यांनी पैसे आणले होते. ते पैसे अर्धेच होते. शैलीनेच सांगितले होते तसे. सर्व देणेकरीही बोलाविले त्यांचे पैसे दिले. बाबा एवढा तिला मारत असे. पण त्याच्याही डोळ्यांत अशू आले.

उरलेल्या पैशात तिने शेतीची सुधारणा करून घेतली. काही पैसे बहिणीच्या नावावर टाकले. लग्नाचा दिवस उगवला. सगळे तालुक्याल आले. रजिस्ट्रारच्या कार्यालयात लग्न झालं. गळ्यात माळ पडताच. तिचा बाबा पैसे नाचवू लागला. आईच्या डोळ्यांतील पाणी सरतच नव्हते. झङ्घतिने असे का केले. तिने स्वतःचीच बोली लावून आमचं कल्याण केले तिला लेक म्हणू की लक्ष्मी, आई मनातच म्हणत होती.फक्क